

FORUM PRZESTRZENI MAŁOPOLSKA

Kraków | 9.10.2015

Zrównoważony rozwój obszarów z historyczną zabudową,
w tym wielorodzinną zabudową mieszkaniową

Raport z warsztatów

Warsztat Piramida VISIS

Raport jest podsumowaniem dwóch warsztatów, z udziałem różnorodnej grupy ekspertów i ekspertek - architektów, urbanistów, przedstawicieli urzędów miejskich, organizacji pozarządowych oraz firm z całej Polski, którzy na co dzień biorą udział w procesach rewitalizacji.

Warsztaty przeprowadzone zostały przez Fundację Sendzimira w trakcie Forum Przestrzeni Małopolska w dniu 9 października 2015 roku, w Krakowie. Celem spotkania była analiza głównych wyzwań, przed którymi stoją obszary z historyczną zabudową, w tym wielorodzinną zabudową mieszkaniową oraz wypracowanie rozwiązań, które potem mogą być zaadaptowane przez uczestników w pracy nad programami rewitalizacji dla swoich miejscowości, ale także możliwość poznania narzędzia Piramida VISIS, które może być wykorzystane w działaniach partycypacyjnych.

Ze względu na dużą grupę uczestników Forum, pracowali oni równolegle w dwóch niezależnych grupach, których efekty pracy zostaną połączone w treści raportu, tak by mogły przyczynić się do jeszcze lepszej wymiany wiedzy i doświadczeń między uczestnikami wydarzenia.

Praca warsztatowa opierała się na narzędziach tzw. Akceleratora VISIS¹ i przebiegała w następujących etapach:

Etap 1. Jakie są najistotniejsze wyzwania procesów rewitalizacji w obszarach miejskich z historyczną zabudową?

Uczestnicy i uczestniczki pracowali w czterech zespołach. Każda z nich koncentrowała się na jednym aspekcie tematycznym:

- przestrzeń i środowisko,
- ekonomia i przedsiębiorczość,
- partnerstwo i partycypacja,
- reintegracja.

Aspekty te odpowiadają czterem filarom zrównoważonego rozwoju miasta: środowisku, zagadnieniom gospodarczym, społecznym oraz jakości życia jednostki.

Zadaniem każdej grupy było wybranie pięciu najważniejszych wyzwań jakie stoją przed obszarami miejskimi z historyczną zabudową, które wymagają procesu rewitalizacji, z punktu widzenia aspektu, na którym dana grupa się koncentrowała.

¹ Akcelerator VISIS to zestaw narzędzi opracowanych przez ekspertów i doradców międzynarodowej sieci AtKisson Group po to, aby umożliwić efektywne planowanie, wdrażanie, monitoring oraz ewaluację zrównoważonego rozwoju, zarówno w firmach, organizacjach jak i społecznościach lokalnych. Dotychczas z narzędzi VISIS korzystali m.in. Toyota, WWF, miasta Nowy Orlean i Sztokholm, Uniwersytet w Uppsali, ale też Gmina Zawoja czy miasto Sucha Beskidzka. Więcej na http://www.sendzimir.org.pl/Akcelerator_ZR

Obszar	Grupa 1	Grupa 2
Wyzwania przestrzenne i środowiskowe	<ul style="list-style-type: none"> • Jakość powietrza i hałas • Zachowanie tożsamości na tych terenach • Istnienie niekomercyjnej infrastruktury publicznej • Istnienie zieleni w centrach miast • Polityka mieszkaniowa i lokalowa a niszczenie lokali mieszkalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Jakość powietrza i hałas • Rewitalizacja obywatelska się „punktowo”, wybiórczo, brak uwzględnienia szerszego kontekstu urbanistycznego i społecznego • Gentryfikacja centrów historycznych (wyludnianie, ujemna demografia, monofunkcyjność) • Brak zieleni (też monokultura w doborze roślin) i wspólnych przestrzeni spotkań, • Lokalne plany zagospodarowania przestrzennego jako bariera - zbyt szczegółowe plany, długie procedury, problemy własnościowe, niszczenie nieruchomości, w tym zabytków
Wyzwania związane z przedsiębiorczością i ekonomią	<ul style="list-style-type: none"> • Zanik małej przedsiębiorczości nastawionej na tradycyjne usługi dla mieszkańców i niedopasowanie oferty do rynku • Wysoka liczba pustostanów (głównie lokali usługowo-handlowych) • Mono-funkcyjny charakter ulic, usługi skierowane do innych użytkowników przestrzeni niż mieszkańcy (np. same banki) • Niechęć przedsiębiorców do inwestowania na obszarach zdegradowanych • Niskie kompetencje zawodowe mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak spójnej i długofalowej polityki rozwoju/rewitalizacji • Obumieranie centrów dzielnic • Wypadanie środków z lokalnej gospodarki z powodu dużych marketów - czyli: odpływ pieniędzy z lokalnej gospodarki poprzez coraz bardziej wyraźną dominację dużych firm (np. marketów) na rynku • Wyprowadzanie zatrudnienia z centrum na obrzeża miast - lokowanie przemysłu i usług na przedmieściach • Niewykorzystanie potencjału PPP
Wyzwania związane z partycypacją i partnerstwem	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbieżność interesów różnorodnych użytkowników przestrzeni • Brak spojrzenia całościowego • Niski poziom zaufania społecznego i wysoka podejrzliwość, brak dialogu między interesariuszami i brak wiary w możliwość wpływu wśród mieszkańców • Brak „właściciela problemu” - jednej instytucji inicjującej i koordynującej współpracę na danym terenie • Brak doświadczenia we współpracy i brak znajomości narzędzi, które mogłyby ją wspierać, w tym modeli współpracy między różnymi interesariuszami instytucjonalnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak więzi sąsiedzkich i poczucia wspólnoty • Brak umiejętności współpracy • Brak otwartości, postawy zamknięte • Brak poczucia sprawczości • Brak zaangażowania poszczególnych osób i instytucji

Obszar	Grupa 1	Grupa 2
Wyzwania związane z reintegracją	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób niedostosowanych społecznie, różnego rodzaju patologii Komercjalizacja przestrzeni i wykluczenie mieszkańców (biura zjadają przestrzeń publiczną) Obawy mieszkańców przed rewitalizacją, która sprawi, że będą musieli opuścić swoją dzielnicę Niedostępność cenowa lokali użytkowych dla lokalnych przedsiębiorców (np. rzemieślników) Napięcia i konflikty między potrzebami użytkowników tych przestrzeni (też turystów) a ich mieszkańcami 	<ul style="list-style-type: none"> Starzenie się społeczeństwa, brak opieki paliatywnej, samotność Centralizacja, większość ofert kulturalnych i edukacyjnych w centrum miast, osłabienie dzielnic Bierność, niekorzystanie z ofert (nawet bezpłatnych) kulturalnych - festiwale, warsztaty, biblioteki Brak więzi z otoczeniem, brak tożsamości z lokalną dzielnicą, miejscem, brak miejsc spotkań Nastawienie na turystę utrudnia życie mieszkańcom (wysokie ceny, brak bezpieczeństwa, hałas do rana), anonimowość w centrum

Etap 2: Dlaczego sytuacja na obszarach centralnych z zabudową historyczną tak się kształtuje? W jakich obszarach najlepiej podjąć interwencje?

Uczestnicy warsztatu dostrzegli wiele powiązań występujących pomiędzy różnymi zidentyfikowanymi przez nich elementami systemu wpływającymi na ogólną sytuację w obszarach śródmiejskich z zabudową historyczną.

Dyskusja w pierwszej grupie koncentrowała się na potrzebach i funkcjonowaniu mieszkańców tych obszarów, w szczególności kwestiach związanych z poczuciem bezpieczeństwa, jakością ich życia, ich tożsamością i identyfikacją z miejscem, jak również poziomem współpracy i dialogu, liczbą miejsc pracy oraz istnieniem patologii. Z drugiej strony jako istotne czynniki wpływu zauważono aspekty historyczne oraz jakość przestrzeni i środowiska. Wskazano też na istotną rolę polityki lokalnej i stanu prawnego.

W efekcie tej dyskusji uczestnicy i uczestniczki wybrali do dalszej pracy w czterech grupach najistotniejsze ich zdaniem punkty, za pomocą których będzie można wpłynąć na pozostałe elementy systemu:

1. działania wspierające zaufanie społeczne, sprawczość i dialog,
2. ograniczenie liczby pustostanów,
3. poprawę stanu zabudowy mieszkaniowej,
4. uruchomienie współpracy w środowisku lokalnym, która włącza osoby i grupy wykluczone społecznie.

Dyskusja w drugiej grupie koncentrowała się szczególnie na braku spójnej, długoterminowej wizji rozwoju miasta, który wynika m.in. z braku świadomości i zrozumienia dla potrzeby planowania, a skutkuje m.in. podejmowaniem pojedynczych, niezwiązanych ze sobą decyzji, mających daleko idące skutki przestrzenne. Uczestnicy długo dyskutowali o braku świadomości różnych grup wpływających na rozwój miasta - zarówno decydentów i urzędników, jak i samych mieszkańców.

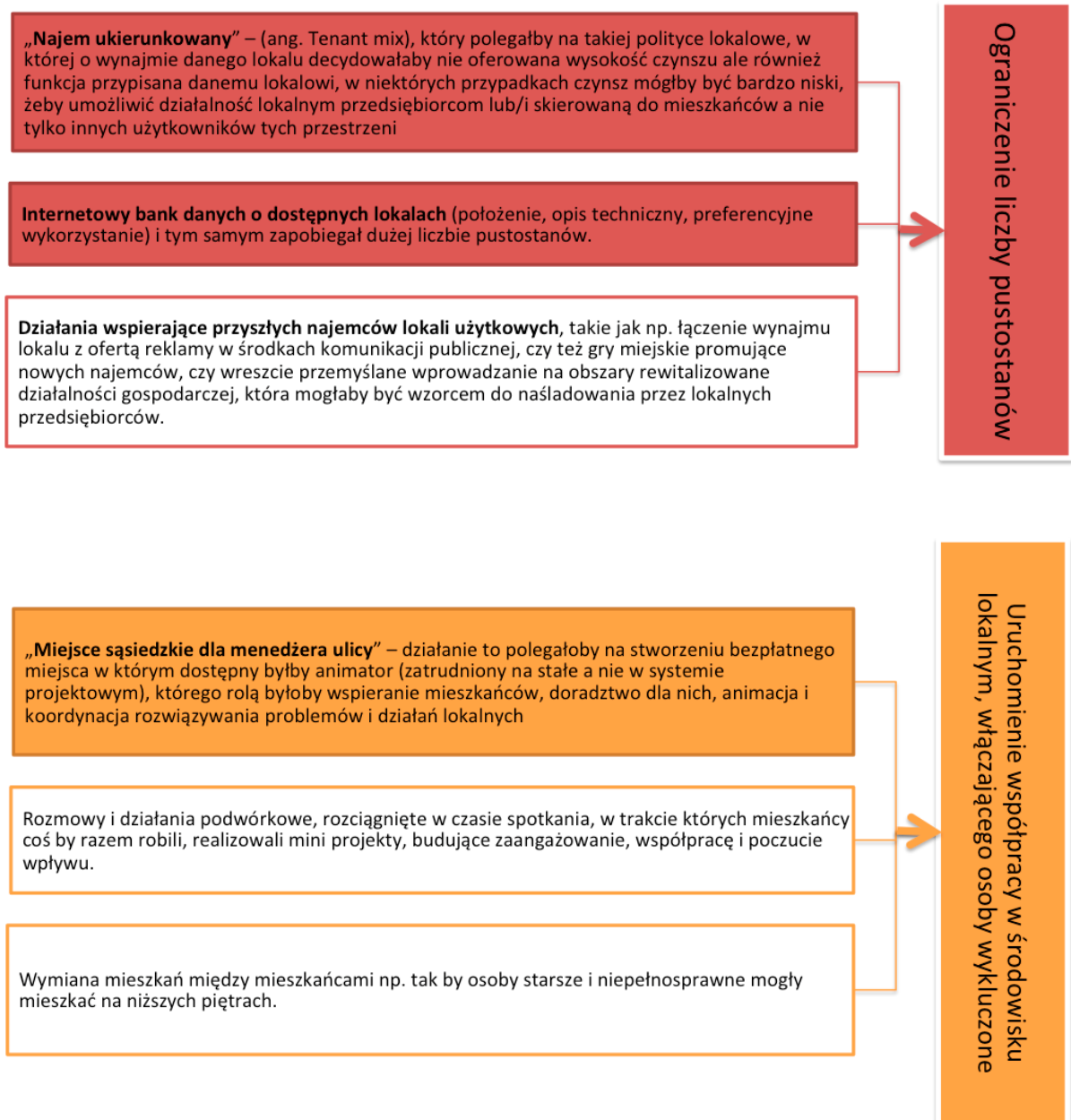
W efekcie tej dyskusji uczestnicy i uczestniczki wybrali do dalszej pracy w czterech grupach najistotniejsze ich zdaniem punkty, za pomocą których będzie można wpłynąć na pozostałe elementy systemu:

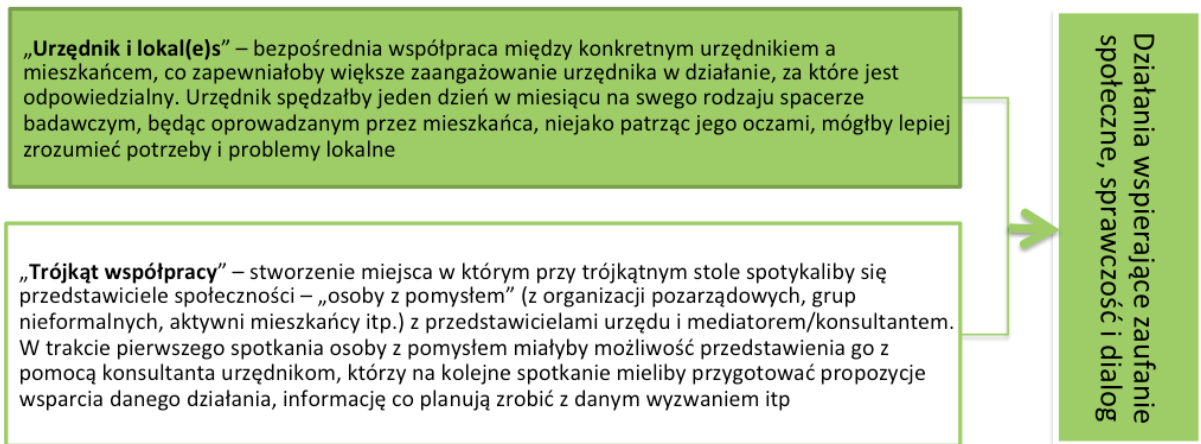
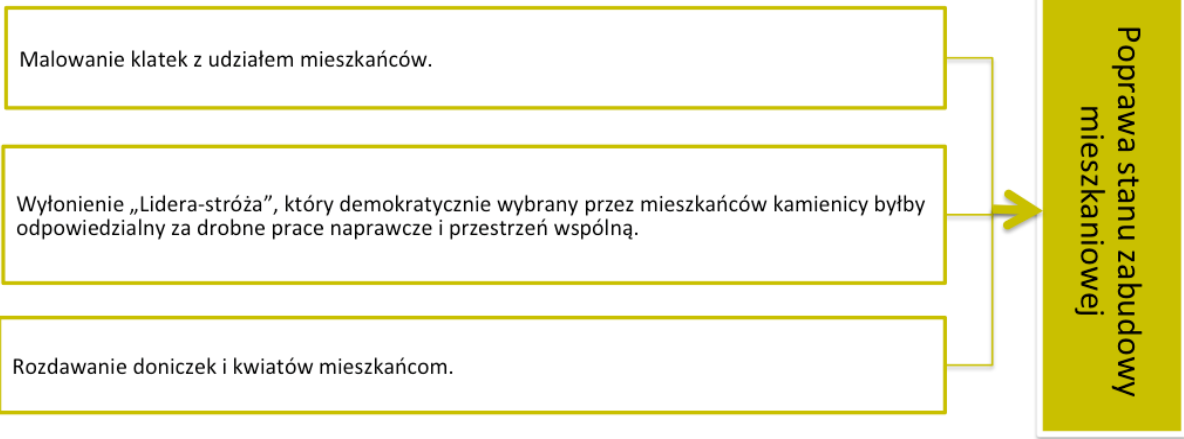
1. działania edukacyjne w kierunku rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz działania integracyjne
2. edukacja interdyscyplinarna i przedsiębiorczość
3. szczegółowe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące obszarów rewitalizowanych
4. wzmacnianie lokalnych liderów.

Etap 3 i 4: Jakie działania warto podjąć i które mają największy potencjał dla wprowadzenia korzystnych zmian?

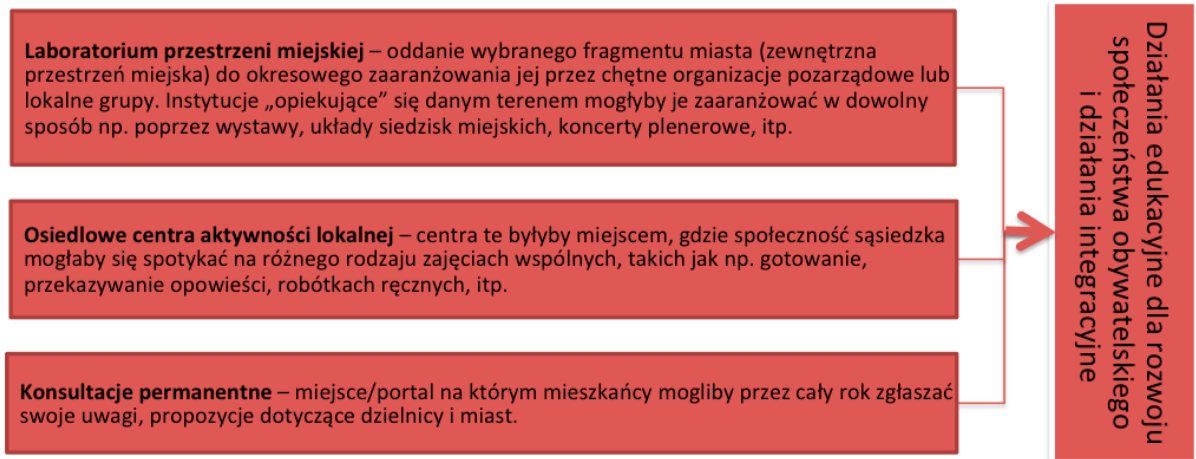
Ostatnim etapem pracy było wypracowanie propozycji działań i projektów, które mogą przyczynić się do zmiany niekorzystnej sytuacji w obszarach śródmiejskich o zabudowanie historycznej. Każdy zespół pracował nad działaniami jak najlepiej adresującymi zagadnienia wybrane jako najbardziej sprzyjające interwencji na poprzednim etapie. Wspólnie stworzona lista kilkunastu propozycji została poddana priorytetyzacji, tak by wybrać te pomysły, które w obecnej chwili mają największy potencjał dla poprawy sytuacji. Na poniższych schematach pokazano wszystkie zaproponowane innowacje oraz obszary interwencji, którym odpowiadają, na podświetlonych polach znajdują się te, które zostały przez grupę wybrane jako działania z największym potencjałem.

Grupa 1 zaproponowała następujące innowacje:

Grupa 2 zaproponowała następujące innowacje:

Warsztaty, spotkania młodzieży z biznesmenami lokalnymi, praktyczne zajęcia z przedsiębiorczości organizowane w szkołach w ramach lekcji.

Szkolenia z zakresu przedsiębiorczości + inkubator ekonomii społecznej razem robili, realizowali mini projekty, budujące zaangażowanie, współpracę i poczucie wpływu.

Warsztaty artystyczne w szkołach, edukacja regionalna + interdyscyplinarność.

Edukacja interdyscyplinarna i przedsiębiorczość

Utworzenie sąsiedzkiego funduszu + „pozytywny bohater” – celem tej inicjatywy byłoby wsparcie finansowe idei osób, które miałyby pomysły na ulepszenie swojego najbliższego otoczenia i do tego zaangażowałyby swój czas i sąsiadów – np. pomalowanie klatki schodowej, posadzenie kwiatów na podwórku, itp. Dodatkowo, oprócz wsparcia finansowego i/lub merytorycznego podjęte inicjatywy zostałyby przedstawione szerszej publiczności, aby były inspiracją dla innych, a pozytywni bohaterowie byłiby częścią naszej rzeczywistości.

Zaangażowanie dzieci i młodzieży w programy interwencyjne

Forum wymiany doświadczeń (różne typy organizacji, inicjatywy)

Wzmocnienie lokalnych liderów

Dodatkowy, szczegółowy zapis w MPZP dotyczący rewitalizacji dla danego obszaru

Wypracowanie wspólnego języka dla wszystkich interesariuszy

Wizualizacje, makiety dla konsultowanego obszaru

Szczegółowe zapisy w MPZP dotyczące obszarów rewitalizowanych